

УДК 94: [929.522.1:908](477) «16-18»

DOI: 10.31470/2518-7600-2018-6-268-286

**HISTORY OF IVASHCHENKO'S FAMILY FROM THE
VILLAGE OF LETSKI OF PEREYASLAV-
KHMELNITSKIY DISTRICT OF KYIV REGION**

**ІСТОРІЯ РОДУ ІВАЩЕНКІВ ІЗ СЕЛА ЛЕЦЬКИ
ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКОГО РАЙОНУ
КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Микола Шкіра,

завідувач науково-дослідного
філіалу «Музей народної
архітектури та побуту
Середньої Наддніпрянщини»,
Національний історико-
етнографічний заповідник
«Переяслав»

Mykhola Shkira,

Head of research department of
«Museum of folk architecture
and life of Middle
Naddnipryanshchyna»,
The National Historical and
Ethnographic Reserve
«Pereiaslav»

Людмила Шкіра,

завідувач науково-дослідного
відділу «Музей народного
сухопутного транспорту
Середньої Наддніпрянщини»,
Національний історико-
етнографічний заповідник
«Переяслав»

Liudmyla Shkira,

Head of research department of
«Museum of the Folk Land
Transport of Middle
Naddnipryanshchyna»,
The National Historical and
Ethnographic Reserve
«Pereiaslav»

Shkiraluidmila@ukr.net

Shkiraluidmila@ukr.net

ABSTRACT

The article investigates the history of Ivashchenko family from the village of Letski (Pereyaslav-Khmelnytskyi district of Kiev region) in the 17th and 21st centuries.

The lawful past of the Ivaschenko family reflects one of the typical life strategies of the Ukrainian peasant family of Cossack descent from Central Ukraine. The founders of the family affirmed their knighthood, having served several generations in the ranks of

the Zaporozhian Army. Their descendants in the 17th and 19th centuries managed to preserve personal freedom and continued to call themselves proudly Cossacks. The tribe existed and developed successfully through tireless labor on earth and large families, which became the main guarantee of the continuation of the family.

The scientific novelty of the research is that at the moment no detailed analysis of the history of the Cossack family of Ivashchenko from the village was conducted. These materials were not the subject of independent study, therefore the analysis of this problem will help to analyze the contribution of the family to the thorny ethnographic and development of the Ukrainian nation.

The Ivashchenko is a family of Cossack descent with a long history. The earliest news about the existence of the genus dates back to the time of Khmelnytskyi, when, during the National Liberation War of 1648-1657, under the leadership of Bogdan Khmelnytskyi, an independent Cossack state emerged. The name «Ivashchenko» can be found in the register of the Zaporozhian Army in 1649 among the Cossacks of the Pereiaslav regiment. Obviously since then, representatives of this glorious Cossack family lived from generation to generation in the village. Letsky was the Cossack region and even the legends about the founding of the village, connected with the person of the Cossack elder of Letsyk, who, received a land plot near the village of Brovarka and founded a farm. The appearance of the village dates back to the end of the 16th and early 17th centuries, although this territory was inhabited during the times of Kievan Rus.

Key words: *family, village, nation, people, Ivashchenko.*

Постановка проблеми. Здавна наша земля надзвичайно багата не лише на чорноземи, головний скарб – людський ресурс. У XVIII-XXI ст. українці пережили чимало злетів та падінь. Українська нація здолала тяжкий шлях, змінюючи себе та організацію державної влади. Цей шлях був довгим та важким, та завдяки потенціалу народу, видатним особистостям, родинам, любові до рідної землі, українська політична нація долає всі перешкоди на своєму шляху та перетворюється у правову, демократичну, духовну, заможну країну європейського світу. Великий внесок у цей важливий і тернистий історичний

та етнокультурний розвиток здійснила наддніпрянська родина Іващенко з с. Лецьки Переяслав-Хмельницького р-ну Київської області.

Мета цієї розвідки – висвітлити минуле роду Іваненків, що відображає одну із типових життєвих стратегій української селянської родини козацького походження із Центральної України. Засновники роду утвердили своє лицарське становище, проісїши у кількох поколіннях службу у лавах Війська Запорозького. Їхні нащадки у XVIII-XIX ст. зуміли зберегти персональну свободу та й надалі продовжували гордо іменувати себе козаками. Рід успішно існував та розвивався завдяки невтомній праці на землі та багатодітним сім'ям, що ставали основною запорукою продовження роду.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що на даний момент не проводився детальний аналіз історії козацького роду Іващенко з с. Лецьки Переяслав-Хмельницького р-ну Київської області, дані матеріали не були предметом самостійного вивчення, тому аналіз цієї проблеми допоможе розглянути внесок родини у тернистий етнокультурний розвиток української нації.

Виклад основного матеріалу. Іващенко – родина козацького походження із давньою історією. Найдавніші звістки про існування роду сягають часів Хмельниччини, коли в ході Національно-визвольної війни 1648-1657 рр. під проводом Богдана Хмельницького, постала незалежна козацька держава. Прізвище «Іващенко» можна зустріти в реєстрі Війська Запорозького 1649 р. серед козаків Переяславського полку (Тодійчук, 1995: 320, 325). Очевидно ще відтоді представники цього славного козацького роду із покоління в покоління проживали в с. Лецьки. Це був козацький край і навіть легенди про заснування села, пов'язані з особою козацького старшини Лецика, який, одержавши наділ землі біля р. Броварки і заснував хутір. Появу села відносять до кінця XVI – початку XVII ст., хоча ця територія була заселена в часи Київської Русі.

У часи держави Війська Запорозького с. Лецьки належало до Переяславського полку. Коли ж українські землі наприкінці XVIII ст. були інкорпоровані до складу Російської імперії, село

аж до 1917 р. адміністративно належало до Переяславського повіту Полтавської губернії. Станом на 1926 р. у селі нараховувалося 237 дворів та проживало 1772 мешканці.

На особу засновника роду вказує саме прізвище. Іващенко – патронімічне прізвище, спершу так кликали сина Івашка. Типово для козацьких прізвищ воно сформувалось від додавання суфікса –енко. «Іван» і похідне від нього «Івашко» традиційно одне із найпоширеніших українських імен. Воно давньоєврейського походження, у перекладі дослівно означає «Божа благодать» (Зосимов, 2015: 276).

Найдавнішим відомим нам представником роду був Давид Іващенко, який народився у другій половині XVII ст. У нього було троє синів – Михайло, Василь, ім'я третього не відоме. Усі вони народилися на рубежі XVII-XVIII ст. Михайло Данилович Іващенко, згаданий як самостійний господар у Румянцевському переписі Лецьків за 1766 р., там він записаний як «лецьківський козак, 70 років (насправді близько 60-65), старий, удовець, із предків козак. Його діти Лаврін 16-ти та Паражка 18-ти років» (ЦДІАК, ф. 57, оп. 1, спр. 289, арк. 134 зв.135). Румянцевський перепис – генеральна ревізія, генеральний опис Лівобережної України (Гетьманщини), що його проводив за дорученням уряду Російської імперії у 1765-1769 рр. Петро Румянцев, генерал-губернатор Малоросії. Метою ревізії було зробити перепис населення та зібрати докладні відомості про демографічний та економічний стан краю. Опис містить у собі цінний матеріал до історії соціально-правового стану напередодні ліквідації автономної Гетьманщини.

Усі троє братів заснували власні сім'ї, кожна з яких у подальшому продовжувала розростатися новими родовими відгалуженнями. Як наслідок, родова спільнота Іващенкоїв уже на початок XX ст. нараховувала десятки членів. Гілка, до якої належить Борис Іванович Іващенко, була заснована невідомим нам сином Давида Іващенко. Цю гілку продовжив онук Давида – Іван Іващенко, який народився між 1725 і 1726 рр. Поряд із дядьком Михайлом, Іван Іващенко, згаданий у Румянцевському переписі 1766 р., як самостійний господар, власник нив у Лецьках (ЦДІАК, ф. 57, оп. 1, спр. 289, арк. 137).

Він одружився із Гапкою Іванівною Гриценко, яка походила із сусіднього до Лецьків села Циблі (за 5,2 км від села Лецьків). Так само, як чоловік, вона походила з козацького роду, була «козачого звання». У сім'ї Івана та Гапки між 1745 і 1768 рр. народилося п'ятеро дітей – сини Артем, Павло та Іван, а також доньки Кулина й Орина Іващенко (ЦДІАК, ф. 57, оп. 1, спр. 289, арк. 137 зв.).

Румянцевський перепис 1766 р. подає цікаві обставини побуту і складу родини Івана Іващенко. Так, двір, де знаходився його дім і будинки родичів, був: *«новий, між дворів лецьківських козаків, з одного боку – Семена Чайки, з другого – Федора Ланівця, з третього – Леска Сидоренка, з четвертої – дорога, що йде з Вінинець у Лецьки. У дворі 3 хати (ізби) недобудованих, 5 рублених штихлів (амбарів), 6 сараїв (хлівів) для худоби. Живуть у дворі цьому виборні козаки. Той двір знаходиться на здавна козакому місці, що дісталось їм, Іващенкам, від їхніх предків по спадку, кріпостей не мають»* (ЦДІАК, ф. 57, оп. 1, спр. 289, арк. 137, 138).

Сам Іван Іващенко з предків козак, якого перепис називає братаничем Михайла Давидовича, мешкав у другій хаті описаного двору. На момент укладення перепису йому вже сповнилось близько 40 років.

Цікаво, що при дворі Івана Іващенко також мешкав Опанас Шестеросиленко, юнак 22 років, уродженець Подільської області, с. Григорівки. Сьогодні це село знаходиться на правому березі р. Дніпра, в Обухівському районі Київської області, а в часи Івана Іващенко воно належало до Речі Посполитої. На момент укладення румянцевського перепису (1766 р.) Річ Посполита доживала свої останні роки. Згідно умов Андрусівського перемир'я 1667 р. і Вічного миру 1686 р. між Польщею і Московським царством, кордон між обома державами пролягав по Дніпру. Зважаючи на особливості тодішньої геополітики, с. Лецьки, що знаходилося на лівому березі Дніпра, було тоді прикордонним селом з Польщею і життя тутешніх мешканців багато чим було зав'язане на перевезеннях товарів через кордон. Тоді рівень ріки був нижчим, а русло вужчим ніж тепер, бо сучасного Канівського водосховища не існувало, тому там, поза сумнівом,

процвітав прикордонний бізнес, відбувалися нелегальні переходи кордону тощо. При дворі Івана Іващенка також проживав підсусідок Кирило Ковальський, що теж, як зазначив перепис, походив із Подільської області, а саме з с. Тростянця Канівського повіту (ЦДІАК, ф. 57, оп. 1, спр. 289, арк. 138).

До соціальної категорії підсусідків в Україні в XVI-XVIII ст. належали зuboжілі селяни, які не мали власного господарства і жили в чужих дворах, «у сусідах». Взаємовідносини між підсусідками та їхніми господарями ґрунтувалися на усних договірних умовах. За користування житлом підсусідки відробляли в господарствах своїх хазяїв. Не виключено, що підсусідок Івана Іващенка був кріпаком-втікачем з Правобережної України, який знайшов притулок в господарстві Івана Іващенка.

У тісному сусідстві з Іваном Іващенком також мешкав його двоюрідний брат Харко Васильович Іващенко, зі своєю чималою сім'єю, яка станом на 1766 р. налічувала семеро дітей (ЦДІАК, ф. 57, оп. 1, спр. 289, арк. 138). У майбутньому нащадки Харка мали чисельне потомство, тому ця родова гілка Іващенкоів продовжила своє зростання.

Господарство Іващенкоів було представлене далеко не одним двором. Чи не головним володінням роду була земля. У переписі зазначалося, що орні поля дісталися Іващенкоам від предків. Їхня орна земля знаходилася в таких локаціях довкола села Лецьки: у «Глибокій долині», в урочищах «Одинець», «Вила», «Крисова могила», «під самим селом», «Цебрикова могила», «Розгребена могила», «Ровець», «Майдан», «Малий Майдан», «могила Ращиха», «Козачиха», «Озерна», «Рокить», «Війницька доріжка». Перелічені землі зокрема належали Михайлу Іващенкоу. Натомість Іван Іващенко володів землями під трьома сівозмінами: перша, у напрямку Переяслава, нива на Гельмязівському шляху, «Іващенкова долина», «Скорикова могила»; друга – у бік с. Хоцьки, третя – у напрямку с. Виповзки. Іващенкоам також належав *«предківський спадковий будівельний ліс поза с. Циблі (дуби та липи) 660 сажнів довкруг»*, а також спільний ліс під с. Комарівка, площею 370 сажнів. До того ж, Іван Іващенко володів окремим лісом в урочищі «Вирки», який 9 січня 1740 р. перейшов у якості

спадку дружині Гапці від її батька, цибельського козака Івана Гриценка. Підтвердженням цьому був письмовий заповіт Іванового тестя. Нарешті, господарство Іващенко доповнював власний вітряк на один камінь та вулики (ЦДІАК, ф. 57, оп. 1, спр. 289, арк. 141). Таким чином, станом на другу половину XVIII ст. Іващенко володіли самодостатнім господарством, яке забезпечувало їм пристойний рівень життя та добробут.

Іван Іващенко не дожив до 1795 р. – часу, з якого зберігся сповідний список мешканців с. Лецьки. Його рід продовжив син Павло Іванович Іващенко, який народився близько 1758 р. і був згаданий у сповідній відомості місцевої церкви 1775 р. На той час його сім'ю складали дружина Марія Андріївна і троє дітей: Омелян, Олена та Іван. У списку хата Павла Івановича значилася під № 87 та знаходилася у дворі № 37 (ЦДІАК, ф. 127, оп. 1, спр. 1015, арк. 250 зв. 251).

Найстарший син Павла Івановича, Омелян, доводиться прямим предком Борису Івановичу по батьковій лінії. Проте у документах бракує точних відомостей про його сім'ю. Омелян Павлович народився близько 1787 р., був згаданий у ревізській сказці с. Лецьки за 1850 р. На той момент уже овдовів. Дружина померла ще молодою жінкою, а Омелян Павлович удруге вже не одружився. Тому знаємо лише про одного його нащадка – Федора Омеляновича Іващенко. Він народився близько 1809 р., подорослішавши одружився із Марією Мартинівною, із невідомого нам роду. Є відомості про п'ятеро їх дітей: Єфросинію, Івана, Явдоху, Федора і Василя. Усі вони народилися між 1830 та 1848 рр. (ДАКО, ф. 1455, оп. 1, арк. 837 зв. 838). З поміж дітей найстарша донька Єфросинія, ще в 1848 р. вийшла заміж за козака Петра Яковича Барана (ДАКО, ф. 1455, оп. 1, спр. 261, арк. 75). Одружився також Федір Федорович Іващенко: його лінію продовжили п'ятеро дітей, які він мав у шлюбі з Явдохою Федорівною. Коли перервалосся життя Федора Омеляновича – достеменно невідомо. Відомо лише, що його дружина, Марія Мартинівна, померла на 70 році життя, 21 грудня 1869 р., як зазначив священник – від старості (ЦДІАК, ф. 224, оп. 3, спр. 35, арк. 97). Уся сім'я, включно з дідусем Омеляном Павловичем, вписана у ревізьку сказку с. Лецьки за 1850 р., що нині зберігається у Державному архіві

Київської області. Ревізькі сказки – це документи, що відображають результати проведення ревізій податного населення Російської імперії у XVIII-XIX ст. У цих документах наводяться поіменні списки населення, в яких вказувалося ім'я, по-батькові та прізвище власника двору, його вік, ім'я та по-батькові членів родини із зазначенням віку та відношення до глави сім'ї (ДАКО, ф. 1455, оп. 1, спр. 261, арк. 46).

Прадідом Бориса Івановича став старший син Федора Омеляновича – Іван Федорович Іващенко. У всіх без винятку архівних документах його соціальний статус окреслений словом «козак». Це означає, що він залишився особисто вільною людиною, а персональну свободу йому забезпечувало козацьке походження (ДАКО, ф. 1455, оп. 1, спр. 261, арк. 30, 42, 46).

У 1854 р. Іван Федорович одружився із Марфою Іллінною, дочкою козака Іллі Буряка. На той момент він був юним хлопцем, якому сповнилося 19 років, а його нареченій – 20. Шлюб взяли у місцевій церкві, а свідком події виступив родич Йосиф Назарович Іваненко (ДАКО, ф. 1455, оп.1, спр. 261, арк. 94 зв.).

Згодом Іван Федорович фігурує на сторінках метричних книг с. Лецьки за типових ситуацій у житті села, як свідок на весіллях і хрещеннях дітей. Так, у 1853 р. він став хрещеним батьком Федори, дочки Петра Барана і Фросини Федорівни (ДАКО, ф. 1455, оп.1, спр. 261, арк. 46). Найпізніша згадка про Йосифа Назаровича датується 1870 р. (ЦДІАК, ф.224, оп. 3, спр. 35, арк. 40).

Іван Федорович, на відміну від свого брата Федора, залишив одного сина Федора Іващенка (прадіда Бориса Івановича), який народився близько 1861 р. В юному віці він одружився із Химою Володимирівною Шепіль. Їхня сім'я швидко зростала, у проміжку 1881-1898 рр. народилося дев'ятеро дітей: сини – Костянтин (1881), Іван (1885), Михайло (1887), Кузьма (1889), Андрій (1891), Микита (1894), а також доньки – Ганна (1884) і Надія (1896) (ЦДІАК, ф. 224, оп. 3, спр. 35, арк. 214, 238; спр. 258, арк. 10 зв., 47 зв., 81 зв, 141 зв., 185 зв., 230 зв.).

Перша дружина Федора – Хима Володимирівна померла близько 1909 р. Овдовілому чоловіку нелегко було справлятися із домашнім господарством та ростити чисельне потомство. Тому вже на порозі п'ятдесятиліття Федір одружується вдруге, із Зіновією Василівною. Зрілий вік не став завадою для народження чотирьох дітей: Тихона (1909), Олександра (01.06.1911), Євгенії (14.12.1913), Ксенії (09.12.1915) (ЦДІАК, ф. 224, оп. 3, спр. 798, арк. 23 зв.; спр. 993, арк. 133 зв.; спр. 1000, арк. 141 зв.; спр. 1006, арк. 209 зв. 210; ф. 127, оп. 1, спр. 110, арк. 141).

Федір Іванович мав бути шанованою в локальній спільноті особою, адже хрещеними батьками його дітей ставали навіть особи дворянського походження. Так, хрещеною матір'ю його доньки Євгенії 17 грудня 1913 р. стала дворянка Марія Григорівна Романенко, а в 1891 р. сина Андрія хрестила інша дворянка, Мотрона Никанорівна Палагутина (ЦДІАК, ф. 224, оп. 3, спр. 1000, арк. 141 зв.; спр. 1006, арк. 210). Загальне потомство Федора Івановича – 13 дітей від двох шлюбів. У тогочасному соціумі багатодітні сім'ї були нормою. Жінка народжувала протягом усього свого репродуктивного віку, в середньому, кожні два роки. Це пояснювалося тим, що багатодітна сім'я ставала основною запорукою продовження роду. Водночас діти – це була основна інвестиція батьків, а також такі необхідні у сільському господарстві робочі руки, адже вже із самого малку діти допомагали батькам у веденні господарства.

Сам глава цього великого сімейства, Федір Іванович Іващенко, помер 20 грудня 1920 р. від тифу, у віці 60 років (ЦДІАК, ф. 224, оп. 3, спр. 1000, арк. 141 зв.; спр. 258, арк. 106 зв.). Це були нелегкі часи – люди втомились і виснажились від тривалої війни, яка у 1917 р. переросла у черговий катаклізм. Бурхливі події відбулися на побуті селян, переходи своїх і чужих армій, отаманщина, та врешті, більшовицька окупація.

Смерть від тифу – свідчення виснаження та слабкості організму, адже ця хвороба передусім поширюється там, де панують голод, погані санітарні умови, тому в ті революційні роки мешканці українських сіл та міст від тифу помирали тисячами.

По-різному склалися долі нащадків Федора Івановича. Дехто з дітей помер ще у дитячому віці (Тихін), а інші п'ятеро синів (Іван, Михайло, Кузьма, Андрій та Микита) дожили до дорослого віку, поодружувалися і мали власне потомство. Найшвидше з них заснував сім'ю Михайло Федорович Іващенко, 11 лютого 1911 р. він 24-річним юнаком взяв шлюб з Ксенією Никифоровною Шепель (ЦДІАК, ф.224, оп. 3, спр. 1143, арк. 41 зв.). У сім'ї встигло народитися всього двоє дітей – син Грицько (1913-1933) і донька Василина (1915-1933) (ЦДІАК, ф. 224, оп. 3, спр. 993, арк.147 зв.). Нормальний плин сімейного життя перервала Перша світова війна. Михайла мобілізували рядовим солдатом у 411-й піхотний сумський полк. 5 червня 1916 р. він брав участь у боях проти австро-угорської армії під Чернівцями, де був поранений. Згодом його відправили ближче до дому, у Полтавську губернію, а після цього демобілізували, що дозволило йому повернутися у рідне село (Інформаційний портал «Пам'яті героїв Великої війни 1914-1918 рр.». URL: [http://dwar.mil.ru /cartoteka/ yalutorovsk/ 1730329/](http://dwar.mil.ru/cartoteka/yalutorovsk/1730329/)). Служба в армії в часи війни – це не тільки небезпека бути пораненим чи загинути у бою, але й ризики та спокуси, які несе із собою життя у поході, далеко від сім'ї. Під час служби Михайло заразився сифілісом і помер від цієї хвороби у рідному селі, ще до завершення війни 9 жовтня 1917р. (ЦДІАК, ф. 224, оп.3, спр. 1143, арк. 20, зв.-21.).

Фронти Першої світової війни також пройшов старший брат Андрія Федоровича, Кузьма Іващенко. Він ще встиг одружитися в переддень війни, 2 липня 1917 р. із Марією Микитівною Устич (ЦДІАК, ф.224, оп.3, спр. 1006, арк. 269 зв.). До війська був призваний рядовим у 63-й піхотний Углицький полк. Воював на теренах теперішньої Польщі, де захворів і 10 липня 1916 р. потрапив у лазарет на лікування, про що зберігся документ (Інформаційний портал «Пам'яті героїв Великої війни 1914-1918 рр.»). Варто зазначити, що на фронтах Першої світової війни були призвані й інші представники роду, дальші родичі сім'ї Федора Івановича Іващенко, як наприклад, Яків Семенович Іващенко. Він теж був поранений 1916 р. і потрапив на лікування у Москву (Інформаційний портал «Пам'ять народу 1941-1945»).

Дідусем Бориса Івановича став Андрій Іващенко – шоста дитина у сім'ї Федора Івановича і Хими Володимирівни. Він народився 14 жовтня 1891 р. у прадідівському с. Лецьки і того ж дня був охрещений у місцевій церкві. Його хрещеними батьками стали двоюрідний брат батька Євсей Федорович Іващенко та дворянка Мотрона Никанорівна Палагутина (ЦДІАК, ф. 224, оп. 3, спр. 258, арк. 106 зв.). Цікаво, що Євсей Федорович доводився хрещеним ледь чи не для половини дітей свого кума Федора Івановича.

Перші відомі згадки про Андрія Федоровича, як учасника звичних, однак урочистих подій родинного життя мешканців с. Лецьки – хрещень дітей і шлюбів, сягають 1915 р. Не виключено, що він так само, як і брати, пройшов військову службу в часи Першої світової війни, однак відповідні документи не виявлені. Імовірно, одружився після війни. Його нареченою стала Ірина, донька місцевого селянина Степана Коржа. Як дружина Андрія була згадана вже 1919 р. (тоді вона стала хрещеною матір'ю Тимофія Васильовича Устича) (ЦДІАК, ф. 224, оп. 3, спр. 1006, арк. 10; спр. 1143, арк. 10 зв.).

Сім'я не була багатодітною, у 1922 р. в Андрія Федоровича та Ірини Степанівни народився син Іван. У родині побутують спогади про інших дітей у цій сім'ї, які загинули у лихоліття Голодомору, однак відомостей про них немає. На долю Андрія Федоровича, та й з рештою всього роду, припали тяжкі випробування наприкінці 20-х – на початку 30-х рр. XX ст. Іващенко були працелюбними й умілими землеробами, які досягли достатку завдяки невтомній праці, частина з них взагалі була середняками і під розкуркулення потрапила за небажання іти в колгоспне ярмо. Окремі представники роду, як куркулі й «вороги радянського народу», були позбавлені майна і вивезені до Сибіру. Небажання підкорятись новим порядкам, перетворюватися із селян-власників і самостійних господарів у найману робочу силу в колгоспі, змусило Й. Сталіна вдаватися до кардинальних методів – зламати опір селянства через штучний голод. Загальна кількість померлих від голоду по Лецьківській сільській раді (села Лецьки, Віненці, Пологи-Чобітьки) дослідники обраховують у 1265 чол. У самому с. Лецьки загинуло 456 чол. Більшість померлих від голоду

були поховані на сільському кладовищі. В пам'ять жертвам Голодомору 1932-1933 рр. з ініціативи сільської ради на кладовищі встановлено дерев'яний хрест.

Те, якою катастрофою став Голодомор 1932-1933 рр. можна побачити на прикладі родини Іващенко. У ті страшні роки померло аж 13 представників родової спільноти, і це лише офіційні дані, які були опубліковані в Національній книзі пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 рр. в Україні (Національна книга пам'яті, 2008: 658).

Найперше, ще в розквіті сил, на 41 році життя, 15 липня 1932 р. помер Андрій Федорович Іващенко. Причина смерті у документах вказана як запалення легень, хоча фактично, він помер від виснаження через недоїдання. Ще через рік від голоду померли його старший брат Кузьма Федорович (у віці 43 років) та молодший Микита Федорович (у віці 39 років). В обох випадках, як причина смерті, значилося «від виснаження». Особливо трагічних обрисів набрала ситуація, коли від голоду в селі почали масово вмирати діти. Біда трапилася у сім'ї старшого брата Андрія Федоровича, покійного на той час Михайла – у червні 1933 р. Одне за одним померли обоє дітей – Грицько і Василина (Національна книга пам'яті, 2008: 658).

Такою дорогою ціною радянська влада змусила виживших селян вступити у новостворені колгоспи, та облишити спроби протистояння побудові комуністичних порядків у селі. У 1930 р. в с. Лецьки створили колгосп «Соцпребудова», де згодом і працювала більшість населення села.

Після розкуркулень і Голодомору 1932-1933 рр. родова спільнота Іващенко у с. Лецьки дуже зменшилася. Тим не менше, вцілілі Іващенко зуміли продовжити рід і своєю повсякденною працею забезпечити гідне майбутнє своїм нащадкам.

Черговим випробуванням для мешканців с. Лецьки стала Друга світова війна. Окремі представники роду відзначились у боях на полях цієї кривавої і довгої війни. Так, Олександр Васильович Іващенко (1921 р.н.) був призваний до війська для проходження строкової служби у 1940 р., незадовго до початку

радянсько-німецької війни. З боями він пройшов усі чотири роки бойових дій. Спершу служив єфрейтором, згодом командував взводом піхоти. В ході військових дій переніс поранення. Війну закінчив в чині старшого сержанта. Під час служби виконував обов'язки телефоніста. Зокрема в нагородному листі зазначалося, що «он в боях показал отвагу, стойкость и умение. Работая линейным надсмотрщиком, обеспечивал бесперебойную связь штаба полка с КП батальонов. Во время порыва связи, будучи контуженым, тов. Иващенко устранил двадцать порывов линии связи».

Олександр Васильович Іващенко двічі був нагороджений медаллю «За бойові заслуги» – 30 січня 1943 р. та 28 листопада 1944 р. Ця нагорода існувала в радянській армії ще з 17 жовтня 1938 р. для відзначення воїнів Червоної Армії, Військово-Морського Флоту і прикордонної охорони за виявлену мужність, умілі, ініціативні і сміливі дії в бою, що сприяли успішному виконанню бойових завдань. Медаллю в основному нагороджувався рядовий і сержантський склад радянської армії.

Іван Іващенко – єдиний син Андрія Федоровича та Ірини Степанівни, якому вдалося пережити лихоліття розкуркулення, голоду та колективізації. У роки голоду дитині вдалося врятуватися завдяки тому, що батьки зуміли влаштувати його в інтернаті, де в цей час дітям ще можна було вижити. Навчався у школі с. Пологи-Вергуни (за 17, 5 км від с. Лецьки), яку закінчив напередодні війни, у 1941 р. Роки війни Іван Андрійович провів у складі з'єднань 368 стрілецької дивізії 1224 полку. Дивізія брала участь у боях на Карельському фронті, обороні Карелії та битві за звільнення Петрозаводська. Тут Іван Андрійович служив командиром мінометного розрахунку. По закінченню війни Іван Андрійович став одним із кількох тисяч солдат та офіцерів, які своїм маршем 24 червня 1945 р. провели історичний Парад Перемоги на Красній площі у м. Москва, в ознаменування перемоги над фашистською Німеччиною.

За військові заслуги ветеран був нагороджений Орденом Вітчизняної війни I ступеня, актив нагород також доповнили 12 медалей. Після війни Іван Андрійович вирішив продовжити

службу в армії та здобути звання офіцера. Тому з квітня 1944 р. по серпень 1946 р. навчався військовій справі на офіцерських курсах в Московському Червонознаменному училищі імені Верховної Ради РРФСР. Здобувши чин лейтенанта, з 1946 по 1948 рр. служив командиром взводу в 45 стрілецькій дивізії у м. Печенега Мурманської області, неподалік кордону з Фінляндією. Тим не менше, військову кар'єру не судилося продовжити. За станом здоров'я, підірваного у роки війни, Іван Андрійович у 1948 р. покинув службу в армії.

Опісля, Іван Андрійович Іващенко повернувся у рідні краї, однак уже не в с. Лецьки, а в районний центр, місто Переяслав-Хмельницький Київської області. Тут Іван Андрійович якийсь час працював в органах МВС, зокрема з 1948 р. по 1952 р., займав посаду начальника паспортного столу. Потім, ще довгі роки, з 1952 р. по 1974 р. був директором колгоспного ринку в м. Переяславі-Хмельницькому.

Повоєнний час став слушною нагодою для розбудови сім'ї. У шлюбі з Марією Іванівною Черниш, у 1947 р. і 1951 р. народилися діти Борис та Галина. Дружина стала для Івана Андрійовича вірним супутником ще в роки війни, опісля вона ще довгі роки працювала на партійній службі у м. Переяславі-Хмельницькому.

Нащадками славного козацького роду Іващенко стали син Борис та донька Галина. Борис народився 26 вересня 1947 р. в м. Печенега Мурманської області (Російська Федерація) у сім'ї військового. У 1948 р. сім'я Іващенко переїжджає до м. Переяслава-Хмельницького Київської області, де і пройшло дитинство і юність Бориса. В юнацькі роки Борис ріс цілеспрямованим, відповідальним хлопцем, багато часу приділяв спорту, далося в знаки те, що батько був військовослужбовцем. Мати була берегинею роду і привила у дітей любов до рідного краю.

У 1966 р. Борис Іващенко закінчив Переяслав-Хмельницьку середню школу № 3 і був призваний на строкову службу до Збройних сил Радянського Союзу. Після закінчення служби, у 1969 р. вступив на навчання до Львівської спеціальної середньої школи міліції, яку успішно закінчив у 1971 р. і був призначений інспектором карного розшуку

Бориспільської РВВС Київської області. Отримав вищу юридичну та політичну освіту, пройшов шлях від інспектора карного розшуку до начальника курсу підготовки кадрів кримінальної міліції Національної Академії МВС України (м. Київ).

Борис Іванович ініціативний, кваліфікований фахівець, здібний організатор та досвідчений керівник, що користується шаною і повагою у колег та підлеглих, займається громадською діяльністю, активно проводить вільний час на природі, рибалить та спілкується з друзями. Борис Іванович Іващенко продовжує разом з нами творити український етнокультурний простір, надихаючи співвітчизників своїм прикладом, наснагою і звершеннями.

Висновки. У шкільній музейній кімнаті с. Лецьки Переяслав-Хмельницького р-ну Київської області зберігаються матеріали про долі членів козацького роду Іващенко. Їхні тернисті життєві шляхи на протязі віків єднала любов до України, її матеріальної та духовної культури. Пізнання і осмислення минувшини дає можливість зберігати і передавати наступним поколінням українців все те, що було створено, розвинуто і збережено їхніми предками, допомагає оберігати багатовікову власну історичну спадщину та розвивати свій етнокультурний простір.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Державний архів Київської області (ДАКО), ф. 297, оп.1, спр.385, арк. 838.
2. ДАКО, ф. 1455, оп.1, спр.261, арк. 46.
3. Зосимов А. Словник українських прізвищ. Харків, 2015. Т.І. (А-Л). С. 276.
4. Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 рр. в Україні. Київська область. К., 2008. С. 658.
5. Реєстр Війська Запорозького 1649 року. К. 1995. С. 320, 325.
6. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК України), ф. 57, оп. 1, спр. 289, арк.141.
7. ЦДІАК України, ф.127, оп.1, спр. 110, арк. 141.
8. ЦДІАК України, ф.127, оп.1, спр. 1015, арк. 251.

9. ЦДІАК України, ф. 224, оп. 3, спр. 35, арк 230.
10. ЦДІАК України, ф. 224, оп. 3, спр. 258, арк.230.
11. ЦДІАК України, ф. 224, оп. 3, спр. 798, арк 23.
12. ЦДІАК України, ф. 224, оп. 3, спр. 993, арк. 147.
13. ЦДІАК України, ф. 224, оп. 3, спр. 1000, арк. 141.
14. ЦДІАК України, ф. 224, оп. 3, спр. 1006, арк. 269.
15. ЦДІАК України, ф. 224, оп. 3, спр. 1143, арк. 41
16. Інформаційний портал «Пам'яті героїв Великої війни 1914-1918 рр.». URL: [http://dwar.mil.ru /cartoteka/yalutorovsk/1729355/](http://dwar.mil.ru/cartoteka/yalutorovsk/1729355/)
17. Інформаційний портал «Пам'яті героїв Великої війни 1914-1918 рр.». URL: <http://dwar.mil.ru /cartoteka/yalutorovsk/1730329/> (дата звернення: 31.08.2018).
18. Інформаційний портал «Память народа 1941-1945». URL: https://pamyat-naroda.ru/heroes/podvig-chelovek_kartoteka1371667674/ (дата звернення: 31.08.2018).

REFERENCES

1. *Derzhavnyi arkhiv Kyivskoi oblasti (DAKO)*. F. 297. Op.1. Spr.385. Ark. 838.
2. *DAKO*. F. 1455. Op.1. Spr.261. Ark. 46.
3. Zosymov, A. (2015). *Slovnnyk ukrainskykh pryzvyshch* [Dictionary of Ukrainian surnames]. Kharkiv. T. I. (A-L). 276 [in Ukrainian].
4. *Natsionalna knyha pam'iaty zhertv Holodomoru 1932-1933 rr. v Ukraini. Kyivska oblast* (2008) [National book of memory of victims of the Holodomor of 1932-1933 in Ukraine. Kiev region]. Kiev. 658 [in Ukrainian].
5. *Reiestr Viiska Zaporozkoho 1649 roku* (1995) [Register of the Zaporozhian Army 1649]. Kiev. 320. 325 [in Ukrainian].
6. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Kyiv (TsDIAK Ukrainy)*. f. 57. op. 1. spr. 289. ark.141 [in Ukrainian].
7. *TsDIAK Ukrainy*. F.127. Op.1. Spr. 110. Ark. 141.
8. *TsDIAK Ukrainy*. F.127. Op.1. Spr. 1015. Ark. 251.
9. *TsDIAK Ukrainy*. F. 224. Op. 3. Spr. 35. Ark 230.
10. *TsDIAK Ukrainy*. F. 224. Op. 3. Spr. 258. Ark.230.
11. *TsDIAK Ukrainy*. F. 224. Op. 3. Spr. 798. Ark 23.
12. *TsDIK Ukrainy*. F. 224. Op. 3. Spr. 993. Ark. 147.

13. *TsDIAK Ukrainy* F. 224. Op. 3. Spr. 1000. Ark. 141.
14. *TsDIAK Ukrainy*. F. 224. Op. 3. Spr. 1006. Ark. 269.
15. *TsDIAK Ukrainy*. F. 224. Op. 3. Spr. 1143. Ark. 41.
16. *Informatsiynyi portal «Pam'iaty heroiv Velykoi viiny 1914-1918 rr.»* Retrieved from <http://dwar.mil.ru /cartoteka/yalutorovsk/1729355/> [in Ukrainian].
17. *Informatsiynyi portal «Pam'iaty heroiv Velykoi viiny 1914-1918 rr.»*. Retrieved from <http://dwar.mil.ru /cartoteka/yalutorovsk/1730329/>
18. *Informatsiynyi portal «Pamiat naroda 1941-1945»*. Retrieved from [https:// pamyat-naroda.ru/ heroes/ podvig-chelovek_kartoteka 1371667674/](https://pamyat-naroda.ru/ heroes/ podvig-chelovek_kartoteka 1371667674/)

АНОТАЦІЯ

У статті досліджується історія роду Іващенко у XVII-XXI ст. із с. Лецьки Переяслав-Хмельницького району Київської області.

Здавна наша земля надзвичайно багата не лише на чорноземи, головний скарб – людський ресурс. У XVIII-XXI ст. українці пережили чимало злетів та падінь. Українська нація здолала тяжкий шлях, змінюючи себе та організацію державної влади. Цей шлях був довгим та важким, та завдяки потенціалу народу, видатним особистостям, родинам, любові до рідної землі, українська політична нація долає всі перешкоди на своєму шляху та перетворюється у правову, демократичну, духовну, заможну країну європейського світу. Великий внесок у цей важливий і тернистий історичний та етнокультурний розвиток здійснила наддніпрянська родина Іващенко із с. Лецьки Переяслав-Хмельницького р-ну Київської області.

Правіковичнє минуле роду Іващенко відображає одну із типових життєвих стратегій української селянської родини козацького походження із Центральної України. Засновники роду утвердили своє рицарське становище, пронісши у кількох поколіннях службу в лавах Війська Запорозького. Їхні нащадки у XVIII-XIX ст. зуміли зберегти персональну свободу та й надалі продовжували гордо іменувати себе козаками. Рід успішно існував та розвивався завдяки невтомній праці на землі та багатодітним сім'ям, що ставали основною запорукою продовження роду.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що на даний момент не проводився детальний аналіз історії козацького роду Іващенкоів із с. Лецьки Переяслав-Хмельницького р-ну Київської області, дані матеріали не були предметом самостійного вивчення, тому аналіз цієї проблеми допоможе розглянути внесок родини у тернистий етнокультурний розвиток української нації.

Іващенкоі – родина козацького походження із давньої історією. Найдавніші звістки про існування роду сягають часів Хмельниччини, коли в ході Національно-визвольної війни 1648-1657 рр. під проводом Богдана Хмельницького постала незалежна козацька держава. Прізвище «Іващенко» можна зустріти в реєстрі Війська Запорозького 1649 р. серед козаків Переяславського полку. Очевидно ще відтоді представники цього славного козацького роду із покоління в покоління проживали в с. Лецьки. Це був козацький край і навіть легенди про заснування села, пов'язані з особою козацького старшини Лецика, який, одержавши наділ землі біля р. Броварки і заснував хутір. Появу села відносять до кінця XVI – початку XVII ст.

Ключові слова: родина, село, нація, народ, Іващенко.

АННОТАЦИЯ

В статье исследуется история рода Иващенко в XVI-XX вв. из д. Лецьки Переяслав-Хмельницкого района Киевской области.

Издrevле наша земля чрезвычайно богата не только черноземами, главное сокровище – человеческий ресурс. В XVII-XX вв. украинцы пережили немало взлетов и падений. Украинская нация преодолела тяжелый путь, меняя себя и организацию государственной власти. Этот путь был долгим и трудным, и благодаря потенциалу народа, выдающимся личностям, семьям, любви к родной земле, украинская политическая нация преодолевает все препятствия на своем пути и превращается в правовую, демократическую, духовную, богатую страну европейского мира.

Большой вклад в этот важный и сложный исторический и этнокультурный процесс осуществила надднепрянская семья

Иващенко из д. Лецьки Переяслав-Хмельницкого р-на Киевской области.

История рода Иващенко отражает одну из типичных жизненных стратегий украинской крестьянской семьи казацкого происхождения из Центральной Украины. Основатели рода утвердили свое рыцарское положение, пронеся в нескольких поколениях службу в рядах Войска Запорозьского. Их потомки в XVII-XIX вв. сумели сохранить персональную свободу и в дальнейшем продолжали гордо именовать себя казаками. Род успешно существовал и развивался благодаря неустанному труду на земле и многодетным семьям, которые становились основным залогом продолжения рода.

Научная новизна исследования заключается в том, что на данный момент не проводился детальный анализ истории казацкого рода Иващенко из д. Лецьки Переяслав-Хмельницкого р-на Киевской области, данные материалы не были предметом самостоятельного изучения, поэтому анализ этой проблемы поможет проанализировать вклад семьи в сложный процесс этнокультурного развития украинской нации.

Иващенко – семья казацкого происхождения с давней историей. Древнейшие известия о существовании рода относятся ко времени Богдана Хмельницкого, когда в ходе Национально-освободительной войны 1648-1657 гг. под руководством Богдана Хмельницкого появилось независимое казацкое государство. Фамилия «Иващенко» можно встретить в реестре Войска Запорозьского 1649 г. среди казаков Переяславского полка. Очевидно с тех пор представители этого славного казацкого рода из поколения в поколение проживали в д. Лецьки. Это был казацкий край и даже легенды об основании поселения, связанные с лицом казацкой старшины Лецьика, который, получив надел земли у р. Броварки и основал поселение. Появление деревни относят к концу XVI – началу XVII в.

Ключевые слова: *семья, деревня, нация, народ, Иващенко.*

Надійшла до редакції: 08.10.2018 р.

Прийнята до друку: 05.11.2018 р.